

HAGYOMÁNY

A magyar népzenegyűjtés bölcsője: Kamaráserdő

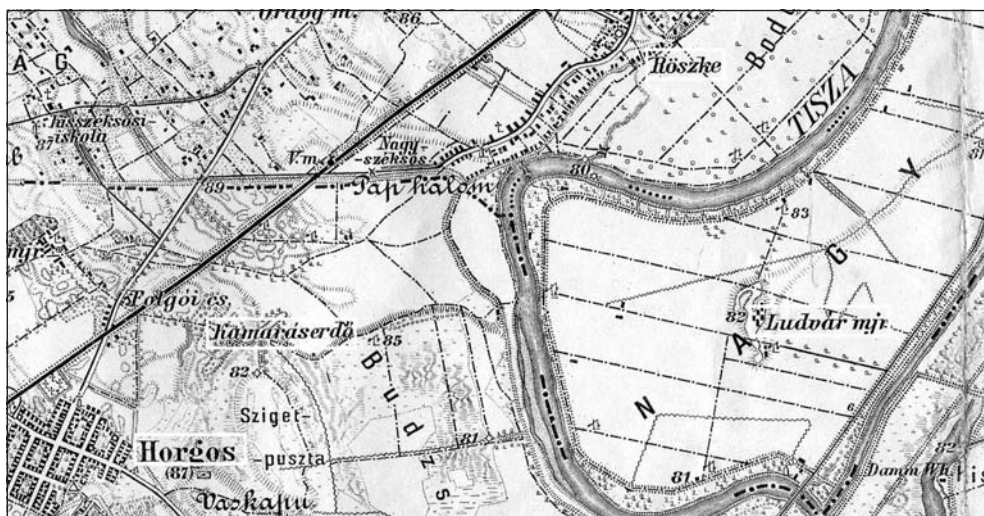
Balázs Béla azt írta regényes önéletrajzában, az *Álmodó ifjúság*ban, hogy amikor édesapja halála, 1897 után, megözvegyült édesanyjával és Hilda húgával visszajöttek Lőcséről Szegedre, és beköltöztek a Dugonics tér 2. sz. ház első emeleti erkélyes lakásába, édesanyjának, mint Lőcsén, itt is háztartási alkalmazott segített: a kamaráserdei Julis. „Nem volt már nagyon fiatal, túl volt a harmincon, szikár, magas, meredek alakja, felvetett fejű, rátarti és büszke, parancsoló tekintete volt.” (*Álmodó ifjúság*, 1976. 229.) Írt a vőlegényéről, bizonyos Tamás bácsiról is, Julis földijéről, „mert ő is Kamarásból való volt”, s negyven esztendejével már kilenc éve eljegyezte a már nem fiatal hajadont (uo. 243–244.). Sajnos, a buzgó helytörténeti kutatók elmulasztották, hogy vezetéknevüket megöröksítették, életrajzukat fölvezőlák. Több mint száz év múltán ezt már aligha tudjuk pótolni.

Pedig szerepüket vétek említetlenül hagyni, amikor a népzenegyűjtés történetét akarjuk oknyomozó módszerrel fölrajzolni.

Balázs Béla, amikor a családi hagyományból kiindulva, német kultúrán fölnövekedve, ám a szegedi kegyes iskola tanáraitól pontos magyar szót tanult, „a magyar nép szívére is akart találni”, s ebben Julisnak nem kis szerep jutott. A magyar néppel való ismerkedése Julisék közvetítésével itt kezdődött. S az ő közvetítésével Kodálynak és Bartóknak a népzenevel való ismerkedésében úttörő szerep jutott.

Kamarás

Kamarás – ekkor még csak így hívták, később is csak *Kamaráspusztának* – nem tartozott Szegedhez, de Csongrád megyéhez. Horgos közigazgatási területe volt, és itt nyílt meg az ország első tisztviselői („*tisztí*”) üdülője, amely ide vonzotta a jómódú szegedi és szabadkai, sőt, távolabbi értelmiséget. Villát építettek, és a XX. század első éveiben vidám nyaralóhellyé változtatták ezt a Szegedtől csak 23, Szabadkától is csupán 28 kilométerre eső kis települést. Halastó, tenispálya, fasor, sétater tette kelle-

Kamaráserdő ábrázolása egy 1910-es katonai térképen

messé itt a jó levegőt, természetet. Meghitt társaságot kerestek, találtak, akik rokoni vagy baráti alapon értesültek a nyugalom és pihenés lehetőségéről, és anyagiakkal is győzték.

A kis településnek történeti múltja volt, van.

Kamarás. Nevét onnan kapta, hogy a török uralom aluli fölszabadulás után a bécsi udvari kamara birtokába került. Szeged történetírója, Reizner János előadta, hogy a Város kevesellte a *neoaquistica commissio* révén kapott határát, s 1748-ban megbízta a Felvidékről idekeveredett jegyzőjét, Kárász Miklóst (1715–1797), hogy az újszerzeményi bizottság elnökétől, ifjúkori barátjától, Grassalkovics Antaltól – „jó hajlamait ajándékok által megnyerni igyekezzék” – szerezze meg a Városnak – a délen, a Tisza–Maros-szögben még török uralom alatt levő Szőreg, Szentiván, Százegyház kárpótlásául – Horgos- és Szentpéter-pusztákat.

Kárász meg is szerezte – magának. Joggal hivatkozott arra: a törvény nem tette lehetővé, hogy város kapja e földeket, s ő „semhogyan idegen kézre kerüljenek, inkább magának kérte fel”. Ő kész a kapott birtokokat a Városnak átengedni, magának csupán egy *szállást* (így hívják a tanyát ma is Bácskában) tartana meg.

Nem lett ebből semmi. Kárász Pozsonyból három hónap után csak Grassalkovics társaságában mert hazajönni. Tovább szolgálta a Várost, sőt, 1760-ban Csongrád vármegye alispánjává választották. 1751-ben majort épített Kamaráson, gazdálkodott.

Unokája, Kárász Benjámín (1792–1874) a szabadságharc szegedi hőse lett. Jóvátette, elfeledtette nagyapja gyarlóságait. Csongrád megye főispánja, a Kárász utca névadója: a sarkán álló Kárász-ház építtetője (1845). Kossuth Lajos ennek erkélyéről mondta el 1849. július 11-én e hazában utolsó nyilvános beszédét. A szabadságharc bukása után Kárász Benő Kamarásra húzódott vissza, itt gazdálkodott. A horgosi templom kriptájában nyugszik. Tán legjelentősebb tette volt, hogy 1857-ben mintegy nyolcvan holdon erdőt telepített. *Kamaráspusztá igy lett Kamaráserdő.* 1864-ben fölépült a szegedi–szabadkai vasútvonal, s ez megkönnyítette az addig szórványos villák megközelítését, meggyorsította a gazdagodást, bővülést.

Kárász Benjámín horgosi emléktáblája

A Baranyaiak

Még egy szerényebb jövedelmű tanárembernek is jutott annyi, hogy villát építsen. A szegedi III. kerületi, 1922-től Szent Imre Polgári Iskola igazgatója, Baranyai Gyula (1859–1932) szintén itt épített villát.

Baranyai (1882-ig Annmüller) Gyula a Hunyad megyei Alpestes községben született, a szászvárosi főgimnáziumban érettségizett, Déván kapott tanítói oklevelet. 1879-ben Nagygádon elemi iskolában kezdte pályáját. 1882-ben a Budai Paedagógiumban polgári iskolai tanári oklevelet szerzett, és a csallóközi Somorján kezdett tanítani. Egy év múlva Husztra helyezték népiskolai igazgatónak, 1886-ban pedig Nagyszöllőstre Polgári Iskolai igazgatónak.

A Kárász-vagyon Kárász Benő tékozló, nagyzóló fiának, Kárász Gézának (1837–1905) kezén elúszott. Külföldön verte el. Végül birtokát elérkeztek. De Kamarásnak még ez sem áldozott le. A rajta osztozó vevők jó módot, színvonalas életformát honosítottak itt meg. A XIX. és a XX. század fordulóján eleven élet folyt itt, egyre-másra épültek a villák. Kelemen István (1833–1926) szegedi ügyvéd 624 holdat vett. Az ő fia, örököse volt Kelemen Béla (1863–1944), az ellenforradalmi kormány belügyminisztere, a szegedi fegyvertörés krónikájának szorgos írója. Műtermes lakást épített a Város reprezentatív festője, Nyilasy Sándor (1834–1934). Trianon után Tápéra költözött.

A szegedi Reök-palota tulajdonosa, Reök Iván (1855–1923) folyammérnök szintén villát épített. Ez a ház más szempontból is történelmi jelentőségűvé lett: 1944-ben egy időre itt húzódott meg a Gestapo szegedi hírszerzőinek szeme elől a veszélybe került Szent-Györgyi Albert *Nobel-díjas* tudósunk.

Itt vette feleségül kolléganőjét, Quinz Emiliát (1862–1928), és vele fölnevelt három rendkívüli gyermeket. Mindhárom a szüleinek pályáját követte: tanár lett, *nem középiskolás fokon*. Két fiú, egy lány. 1896-ban Szegedre helyezték a III. kerületi (1930-tól Szent Imre) Polgári Iskola igazgatójának. Ez akkor a Nap (1963 óta Semmelweis) utca 6. sz. alatt, 1900-tól pedig az előző évben épült Boldogasszony sugárút 6. sz. épületben működött, az első világháború zaklatott viszonyai között. Baranyai Gyuláról Szeged „kék” monográfiája (1927) azt írta: „*a legkitünőbb pedagógusok egyike volt, aki élénk részt vett Szeged társadalmi életében is, általában ott volt mindenütt, ahol a közművelődés fogalmát komolyan vették*” (272.). 1922-ben vonult nyugállományba. 1923-tól ő volt a belvárosi kaszinó könyvtárosa. Arcképe ott van Czimer Károly kaszinótörténeti munkájának (1927) végén a tisztikarban. Munkáját Czimer így méltatta: a könyvtárat újrendezte, könyvjegyzéket nyomtatott, és 208 művel gyarapította, „*fáradhatatlan buzgósággal példásan kezelte*” (230.). „*Emellett még száz kötetet meghaladó munkát saját kezűleg maga kötötte be. A kaszinó levéltárát is rendezte, a jegyzőkönyveket, melyeket a [19]19-ben a várost megszálló franciák nem égettek el, 1882-től napjainkig táblákba kötötte, az egyes kötetekhez be-tűrendes név- és tárgymutatásokat készített. Teljes elismeréssel kell megállapítani, hogy a könyvtárnak Kemény Nándor óta nem volt olyan lelkes és fáradhatatlan gondviselője, mint Baranyai Gyula.*” (230–231.) Czimer könyvében Baranyai írta meg a kaszinó könyvtárának történetét. „*A nagy Széchenyi – kezdte – 1833. évben Szegeden járt, a kaszinót is meglátogatta; úgy látszik, e látogatás hatása alatt létesült egy év múlva a könyvtár.*” (263.)

Fia, Baranyai Zoltán (1888–1948) Nagyszöllősen született, elemi iskoláit is ott végezte, de 1907-ben már Szegeden érettségizett. A piaristáknál, bár református volt. Az egyetemet magyar–francia szakon az Eötvös-kollégium tagjaként Budapesten és egyéves párizsi ösztöndíjjal 1911-ben végezte. Utána fővárosi középiskolákban tanított. Az első világháborúban mint tüzér hadnagy a Kárpátokban megsebesült. Több kitüntést kapott. 1920-ban a Külügyminisztérium szolgálatába lépett. Genfben lett a követség, majd a Nemzetek Szövetsége mellett működő magyar titkárság sajtóelőadója. 1922-ben *A francia nyelv és művelődés Magyarországon a 18. században* (1920) című értekezésével a pécsi egyetemen doktori fokozatot szerzett. 1924-ben miniszteri titkár, 1925-ben követségi titkár, 1930-ban követségi tanácsos lett. 1936-ban hazahívták, előléptették miniszteri osztálytanácsosnak, és e minőségében tagja lett Magyar Külügyi Társaság elnöki tanácsának, a Mozgóképek-ellenőrző Országos Bizottságnak és az Országos Testnevelési Tanácsnak. 1923 és 1938 közt a Népszövetségben dolgozó magyar delegáció tagja volt. 1926-ban a szegedi tudományegyetemen francia nyelvből magántanári képesítést kapott. Ez rendszeres előadásokra képesítette és jogosította. 1945-ben miniszteri osztályfőnök, 1946-ban a párizsi békekonferencia fődelegátusa lett. 1947-ben nem tért haza, hanem elfogadta az indianai (USA) egyetem ajánlatát a politikai tanszékének vezetésére. Chicagóban hunyt el.

Baranyai Zoltán

Húga, Baranyai Erzsébet (1894–1976) szintén a szegedi egyetem magántanára lett, neveléslélektanból. 1912-ben Szegeden tanítói képesítést szerzett, 1916-ban a fővárosban polgári iskolai tanári oklevelet. Utána Szegeden a Dugonics András Polgári Iskolában tanított. Közben 1923/24-ben ösztöndíjként Angliába, Londonba, 1927/28-ban Amerikába, Pittsburghbe ment tanulmányútra. Hazatérve Szegedre az egyetemi Horthy Kollégium főügyelője lett. 1932-ben neveléslélektanból doktorátust, 1939-ben egyetemi magántanári képesítést szerzett. 1942-ben a nevezetes újpesti Új Iskolához került, megszervezte Neveléslélektani Kutatóállomását. 1949-től 1962-ig az Állami Gyermeklélektani Intézet (utóbb az MTA Pszichológiai Intézete) tudományos főmunkatársa volt. 1958-ban kandidátusi fokozatot szerzett.

Öccsük, ifjabb Baranyai Gyula (1897–1978) már Szegeden született. A főreáliskolában érettségizett 1915-ben, és frontszolgálatra jelentkezett. A mödlingi (Ausztria) műszaki akadémián utász hadnaggyá avatták, és 1917 októberétől frontszolgálatot teljesített. Súlyosan megsebesült. Szolgálaton kívüli századosként szerelt le. A szegedi zeneiskolában kezdett tanulmányait 1922-től a Zeneművészeti Főiskolán folytatta, és 1927-ben gondorkatanári oklevelet szerzett. 1925-től hangversenyeket adott, és az akkor új rádiókban szerepelt. A magyar rádióban 1925-től rendszeresen hangversenyezett. Vezető csellistája lett a kovnói (Kaunas, Litvánia) rádió szimfonikus zenekarának, a memeli (Klaipėda, Litvánia) zenekarnak. Hazatérve 1932-től a soproni, szombathelyi, kőszegi, pápai középiskolák zenetanáraként működött. 1952-től 1963-ig az újpesti zeneiskolában tanított.

Kodály Kamaráserdőn

Kodály 1905. április 27-én, húsvétkor érkezett először Szegedre. Balázs Béla húgánál, Bauer Hildánál szállásolták el a Dugonics tér 2. sz. első emeleti erkélyes lakásban. Balázs Béla lelkesen írta naplójába: „*Itt van Zoltán, és tenger a dolgunk, nem jutunk munkához.*” A többit nem is töle tudjuk, hanem Eősze Lászlótól, Kodály első monográfusától (1956). Ő kétszer is felsorolja, hogy bejárták Tápé, Rókus, Szóreg, Deszk vidékét. Rókus nem község, hanem Szeged egyik ősi része, közepe. Egy hétig volt Kodály a vendégük. Balázs Béla naplója is csak késve tájékoztat ezekről a napokról: „*Húsvétkor, mikor itt volt Zoltán, és a nyáron, kint Lúdváron, belefűrtam magam kicsit a népdalba. (Gyűjtöttünk is néhányat.) Itt is csak tanultam egyelőre.*” Eősze László, részben még Kodály emlékezése nyomán, részben Bauer Hildáéktól tájékozódva, így foglalta össze e napokat: „*1905 tavaszán Szegeden találjuk Kodályt. Bauer Herbertéknél tölt egy hetet. Herbert és húga, Hilda, valamint az a vidám társaság, amely körülvézi őket, gondoskodik róla, hogy kipihenje és elfelejtse a szakvizsga fáradságait. Friss erőt gyűjt a további munkához. Sokat csatangol a szegedi tanyákon, a Tisza partján. Séta közben fűzfásipokat farag [...] Béresektől, halásztóktól jegyez le dallamokat, ezeket otthon lejátszza, megharmonizálja.*”

Két szál összefonódik

Özvegy Bartók Béláné 1889-től 1892-ig a nagyszöllői polgári iskolában tanított. Az igazgató felesége, Baranyai Gyuláné, a kollégája, barátnője; gyermekeik jó barátok. Kodályt és Bartókot két összefonódó szál húzta Szegedre és Kamarásra: Baranyaiék és Balázs Béla.

Kodály, zeneművészeti tanulmányaival párhuzamosan, 1900 őszétől bölcsészeti tanulmányokat is végzett, magyar–német szakos tanári oklevél megszerzésére készült, és az Eötvös-kollégium lakója lett, Szabó Dezsővel egy szobában. Amikor 1902 őszén Balázs Béla is a kollégiumba költözhetett, ő lett szobájuk harmadik lakója.

Óhatatlanul hatottak egymásra. Balázs Béla (zsidó és német őseitől örökölt nevetől, a Bauer Herberttől is megszabadulva) minden vágya az volt, hogy „*a magyar nép szívére találjon*”; ahogy regényes önéletrajzában (*Álmódó ifjúság*, 1946) írta. Ezt kereste a Szeged környéki falukban, pusztákban, piacokon. 1903 nyarán Kisteleken, Félégyházán, Kecskeméten keresztül gyalog ment föl Pestre, hogy útközben módja legyen „*a néplelket tanulmányozni*”. 1906 augusztusában hat napig gyalogolt Algyőn, Vársárhelyen, Orosházán, Mezöhegyesen, visszafelé Apátfalván, Makón át. „*Magamat találtam meg vándorlásom közben*” – írta naplójába. „*Sok embert és sok kis életet láttam.*”

Kodály is már népdalkutató tervekkel készült zenetudósi, zeneszerzői pályájára. Ő meg a Zeneművészeti Főiskolán a hasonló hajlandóságokkal próbálkozó Bartókkal találkozott, s váltak küzdőtársakká. Hiába járt Kodály és Bartók 1900-tól évekig együtt a Zeneakadémiára, nem találkoztak össze. Szinte véletlenül, a zenei tehetségű, nagy műveltségű, kiválóan zongorázó háziasszony, Gruber Henrikné Sándor Emma, a későbbi Kodályné, vendégszerető házában csak 1905. március 18-án este! A mára szinte egyetlen névvé vált *Bartók és Kodály!* Ettől kezdve kovácsolták együtt népzenekutató terveiket.

Bartók Béla és Kodály Zoltán a XX. század elején

Jelképesnek tekinthetjük, hogy első közös népdalkiadványuk, az 1906 decemberében megjelent *Magyar népdalok énekhangra zongorakísérettel*, Bartóknak, Kodálynak és Vikár Bélának gyűjtéséből közzétett húsz dallam közt az ötödik, az *Utca, utca, ég az utca* kezdetű, Szentirmai Elemérnek (családi nevén Németh Jánosnak) szerzeménye. Folklorizált változatát a századfordulón Vikár Béla vette föl fonográfra Somogyiszobon bizonyos Horvát Jánostól. A viaszhengerről Bartók kottázta le. 1959-ben Volly István is lejegyezte a szintén Somogy megyei Kadarkúton az 51 éves Török Sándornétól. (Kerényi György: *Szentirmai Elemér és a magyar népzene*. 1966. 359.) Bartók utóbb rájött, hogy nem népdal, így a második kiadásból kihagyta. Kodálynak föltűnt, hogy Szentirmai dalának jellegzetes tercismétlő dallamai vissza-visszatérnek Bartók zenéjében, a *Második vonósnyegyes* 2. tételében, a

Táncsvit 2. epizódjában és másutt is (Kodály Zoltán: *Szentirmaytól Bartókiig.* = Kodály Zoltán: *Visszatekintés.* 2. 464.).

Balázs Béla Kodály révén került baráti kapcsolatba Bartókkal. Hívogatta mindkettejüket Szegedre. Oda, ahol ő Julisuk révén ismerős volt: Kamarásra. Ír is erről az *Álmodó ifjúságban*. Így fonódtak össze a száalak. Így lett Kamaráserdő a magyar népzene gyűjtés bölcsője.

Bartók Kamaráserdőn

Bartók Kodály után bő év múlva, 1906. augusztus 25-én érkezett Kamarásra. Baranyaiék villájában szállt meg. Szeptember elsejéig volt itt, és gyűjtése meg is maradt. A horgosi Nagygyörgy Zoltán 2006-ban közzé is tette őket a szegedi Somogyi-könyvtár kiadásában, a kották hasonmásával.

A 1293cc		(szövege hiányzik)		04007
B 1258aIII		A horgosi zöld erdőbe kimentem sétálni		08596
A 1398a	Szaniszló Matild	A horgosi zöld erdőben van egy tó	04369	04370
B 1330a	Szaniszló Matild	Az alföldi, de bácsföldvári városháza de		08772
B 841b1	Szaniszló Matild	Az Isten is katonának teremtett		07498
B 671(1)	Szaniszló Matild	Barna kislány megy az isten házába		07012
B 1203a(7)		Bégyulai kikötőbe megállt a gőzhajó		08434
B 418		Bidres-bodros az én ingem uja		06373
B 255e(2)		Cifra csárda két végén az ajtó		05866
B 614	Szaniszló Matild	Erdő, erdő, jaj de szép kerek erdő		06931
C 96b(2)	Szaniszló Matild	Este virágzik a repce		09701
B 1378c		Ha felülök, csuhaj, ha felülök kispeljovamra		08885
A 1575a	Szaniszló Matild	Ha majd ember a fő fencser vizitál	05069	05070
B 1127(1)	Szaniszló Matild	Jaj de csittog-csattog a gőzkocsi kereke		08226
B 685c	–	Jaj, de bajos kőből vizet csavarni		07038
B 442dd		Jaj, de sokat arattam a nyáron		06484
B 643	Szaniszló Matild	Jaj, de szépen esik a záporosó		06972
F 640	Férfi	Kárász Géza öngyása		12703
B 1516a	Szaniszló Matild	Kedves édesanyám, mért szültél a világra		09297
B 713b	Szaniszló Matild	Kinn a pusztán, Atokházán születtem		07100
B 713a(2)		Kint a pusztán, Atokházán születtem		07099
A 784c		Kocsmárosné, happ, angyalom		02320
C 677l(3)		Lóra csikós, lóra, elszaladt a ménes		11085
C 47c	Szaniszló Matild	Megy a gőzös, megy a gőzös lefelé		09584
B 1378a/2	Szaniszló Matild	Nem akar az, nem akar az ökörcsoda legelni		08883
B 300i(2)		Nem messze van ide Kismargitta		06022
B 1041g	Szaniszló Matild	Nemcsak azaz asszony, kinek sok lúdja van		08002
A 1513c		Pápainé, adjon isten jó estét		04832
B 344a		Sej, liba, liba, nem lesz mindig liba		06115
F 630		Szeged felől jön egy felhő, jaj de nagyon		12693
B 768c	Szaniszló Matild	Szép horgosi lányok, Isten veletek		07278
A 961p	Szaniszló Matild	Szépen esik az eső a vízre		02794
B 1361b		Te vagy az a bús gerlice, én meg vagyok...		08853
B 1173d(2)	Szaniszló Matild	Tejarózsa, bazsarózsa kihajlott az útra		08361
B 133(3)		Tisza partján elaludtam		05536
A 1558c	Szaniszló Matild	Tiszta búzát nem adtam a madárnak		04997
A 1281a	Szaniszló Matild	Ugyan rózsám hova lettél		03953
B 591	–	Végigmentünk a kaszánya udvarán		06838
A 1489ooo				04747
B 54a(2)				05353

A Baranyai-villa, Bartók Béla szálláshelye 1906. augusztus végén (Kamarási út 47.)

tő vetélytársa, és a „csodahegedűssel”, a még gyermek Vecsey Ferivel (1893–1935) ekkor tért haza Spanyolországi hangversenykörútról, most pedig „népdalgyűjtési körúton” van: az országot bejárva kutat „oly magyar nóták után”, amelyek „tősgyökeres magyar jellegűek”, és nyomtatásban eddig nem jelentek meg. Ez a laikus fogalmazás hű tükrö a népdalról, a népzeneről a XX. század elején általános ismereteknek, fogalmaknak. A tudósító összekeverte Kamaráserdőt Paliccsal, azt állítva, hogy Bartók innen jött Szegedre. De fontos és hiteles, amit ezután közölt: „kutatásait Bauer tanárjelölt társaságában Alsóvároson kezdte meg. Egy érdekes Rózsa Sándor-balladát itt már talált is. Bartók, akinek kutatói munkásságában Szegeden a helybeli zeneiskola kiváló igazgatója, König Péter is segítkezik, holnap Horgoson folytatja tanulmányútját.”

Horgoson, mert Kamaráson szolgáló kiváló dalosa, adatszolgáltatója, Szaniszló Matild (1888–1946) ott lakott. Bartók itteni gyűjtésének, kereken 40 dallamnak csaknem a felét, 19-et, tőle jegyezte le. Furcsa mód, többi dalosának nem örökölte meg a nevét. Bizonyára a kezdő gyűjtő nem ismerte még föl

19. 12. 19. 1002. M. P. 197. 1. 1. 5
1-170 (2)

A fennelt neve: Horgos Szaniszló Matild 1888. VIII. 10. Bartók

Előadó: Szaniszló Matild 1888. VIII. 10.

Előjegyzés:

Tempo giusto

a) Erdős és a nagyán, Erdős és a nagyán mit szél lél a víz felett?
Már nem lát látni, már nem lát látni. Te-va víze a-ba-ja?

Te-va víze vitt vő-va-ja. Buznáta, Mos-tan nem is vő-nék, mos-tan nem is
vő-nék senki meg-lát la-bá-ja.

b) Második heffén len, második verdán len
a rózsán lakadálna,
Só-eg barna legény,
Féltos ment a babája.
No sorsod barna legény sorsod,
Még tavak, napnyalán, nem vő-nék,
hogy tőrszéd utanyak.

Szaniszló Matildtól 1906-ban Bartók gyűjtötte dal

Bartók Bélának

Erdély, erdői zügnak,
Erist is arany erdők,
Borongo, barva felhők,
Kárfai kémerének,
- Kirámas dagkaének -
A dalaidban.

Tise tájak sírnak,
Tavona jegenyéknek,
Halottas öze rétek,
Lúgo, fekete nyárfák,
Magányosok is arvák.
A murrákadban

És fölves is fölves
Az áhitatos, és, ként,
Az ársiai mély, nap,
Száj bús, boldog méla
Pagány és bünye lélek,
A régi, régi éden,
A zeneidben!

Juhász Gyula

Juhász Gyula (1921) verse

ennek jelentőségét, az egyéniség szerepét a közösségi költészetben. Papp Györgyné Szaniszló Matild-ről utóbb tudtuk meg, hogy unokája lett a szülővárosát, Magyarkanizsát soha el nem hagyó Papp György (1941–2009), az újvidéki egyetem magyar nyelvészeti tanszékének tanára. Nagyanyjának ekkori emlékeit ő is megírta napilapokban és az újvidéki *Híd* 1981. decemberi számában. Évekkel ezelőtt Szaniszló Matild egyik Bartók-lejegyzte dalának változata (*Kedves édesanyám, mért szültél a világra?*) a televízió jóvoltából sokáig a legnépszerűbb magyar népdal volt.

Király-König Péter (1870–1940) stájernek született, de a pesti Zeneakadémián Koessler János tanítványa lett. 1904-ben nyerte el a szegedi zeneiskola igazgatói tisztét, és ezután, 1909-ben vette feleségül tantesztületének zongoratanárnőjét, Juhász Margitot (1888–1976), a költőnek, Juhász Gyulának húgát; magyarította meg vezetéknevét. Bartóknak, Kodálynak és az új magyar zenének Szegeden mindig lelkes támogatója volt.

Bartók Apátfalván

Bartók szeptember elsején Szegedről Apátfalvára ment. Ocskay Kornél (1885–1963) operaénekes, Juhász Gyula barátja (a költő versben is megörökítette, akár később Bartókot) kísérte, a bátyjához, Ocskay Gyulához (1861–1934), a falu kántorához. Meglep, hogy ennek az apátfali látogatásnak semmi nyoma. Én is csak annyit tudok, amit Ocskay Kornél mondott nekem: Bartók a gazdakörben kántáltatta a bátyja összetoborozta dalosokat. A Bartók Archivumtól azonban megkaptam a gyűjtött 27 dal jegyzékét:

A 458	<i>idősebb férfi</i>	<i>Tisza szélén elaludtam</i>	01357
A 669r	<i>idősebb férfi</i>	<i>Csörög-börög a vasajtó</i>	02103
A1354o		<i>Lányok, lányok, mit csináltok?</i>	04185
A 1418f		<i>Ács Kalári kapujában lámpa ég</i>	04438
A 1458d	<i>idősebb férfi</i>	<i>Édesanyám, ha meguntál tartani</i>	04555
A 1492c	<i>idősebb férfi</i>	<i>Arra kérem főkapitány uramat</i>	04787
B 54a(1)	<i>idősebb férfi</i>	<i>Bíró Marcsa libája</i>	05353
B 65a	<i>idősebb férfi</i>	<i>A rátóti legények</i>	05391
B 475a	<i>idősebb férfi</i>	<i>Kiöntött a Tisza a partjára</i>	06576
B 520b		<i>Hajós bácsi, mit mondanék magának</i>	06699
B 587c		<i>Falkám közül megdöglött egy marha</i>	06833
B 594m(4)	<i>idősebb férfi</i>	<i>Teremtéskor az Úristen meghagyta</i>	06861
B 617(2)	<i>idősebb férfi</i>	<i>Nem füstöl a szögedi gyár kéménye</i>	06935
B 733g	<i>idősebb férfi</i>	<i>Most akartam rózsás kendőt viselni</i>	07166
B 733m		<i>Jaj istenem, hol fogok én meghalni?</i>	07172
B 739a(1)	<i>idősebb férfi</i>	<i>Pátfalvai községháza de magas</i>	07191
B 755f	<i>idősebb férfi</i>	<i>Esik eső, Zsombolyáról fúj a szél</i>	07238
B 800c(1)	<i>idősebb férfi</i>	<i>Bús napjaim ha elkezdem számlálni</i>	07377
B 1454	<i>idősebb férfi</i>	<i>Látod-e babám, azt a magas</i>	09135
B 1518a(1)	<i>idősebb férfi</i>	<i>Ha bemegyek a becsali csárdába</i>	09302
C 23cc		<i>Verje meg az Isten</i>	09490
C 47a(2)		<i>Azt gondolod, bűdös cigány</i>	09581
C 105		<i>Hallótátok-e, Kisteleken mi történt</i>	09722
C 126e		<i>Azért adtam száz koronát</i>	09814
C 227a		<i>Rongyos csárda, nincs teteje</i>	10073
C 235g	<i>idősebb férfi</i>	<i>Azért, hogy a szitarosta kerek</i>	10107
C 1056	<i>idősebb férfi</i>	<i>Virágszál, virágszál, nincs szebb élet</i>	12074

Péter László